

Mindkét csoport az információs iparág kiadványait sorolja az első helyre. Mindkét csoport nagyra értékeli a tanfolyamokat és szemináriumokat, viszonylag kevésre a felhasználói csoportokat, az újságokat, a konferenciákat és a számítógépes információforrásokat.

A könyvtárosok a számítástechnikai szakembereknél többre értékelik az információs iparágon kívüli folyóiratokat, magazinokat és hírleveleket. A számítástechnikai szakemberek fontos forrásnak tekintik a könyveket, és közepesen fontosnak a szállítókat, míg a könyvtárosok ezeket kevésre becsülik. A véleményeltérések a források elérhetőségét, tartalmuk ismeretét és specifikus információ igényét tükrözik.

Az információkeresési stratégiával való elégedettséget mutatja az 1. táblázat. A két csoportban egyformán valamivel több mint minden ötödik válaszoló határozottan elégedetlen a saját információkeresési stratégiájával. A határozottan elégedettek arányában mutatkozó eltérés statisztikusan nem szignifikáns.

1. táblázat
Elégedettség az alkalmazott újdonságkövetési stratégiával

	Könyvtárosok		Számítástechnikai szakemberek	
	számuk	%	számuk	%
Elégedett	3	6	41	18
Közömbös	36	72	134	60
Elégedetlen	11	22	49	22

A 2. táblázat azt mutatja, mennyire igényel a két csoport új információforrásokat. Mindkét csoportban a megkérdezetteknek több mint a fele nyilvánított ki ilyen igényt. A két csoport közötti eltérés statisztikusan itt sem szignifikáns.

2. táblázat
Igény az új információforrásokra

	Könyvtárosok		Számítástechnikai szakemberek	
	számuk	%	számuk	%
Van igénye	27	52	121	54
Közömbös	20	38	59	26
Nincs igénye	5	10	46	20

Következtetések

Az összehasonlítás világos különbséget mutat aközött, hogy egyrészt a könyvtárosok, másrészt a számítástechnikai szakemberek milyen stratégiát alkalmaznak az információs technika fejlődésének követésére. Az eltéréseket alapvetően két tényező határozza meg: az egyes információforrások hozzáférhetősége és a megszokás. Ez utóbbi kétféleképpen is befolyásolja az újdonságkövetés módszerét: értéket és tartalmi ismeret útján. Egyrészt jobban fogjuk annak az információforrásnak az értékét, amellyel otthonosan bántunk, másrészt nem tudjuk, mit találhatunk abban az információforrásban, amely számunkra idegen.

Az összehasonlítás alapján az újdonságkövetési stratégia akkor bizonyul eredményesnek, ha egyrészt hatékony, másrészt jól ismert információforrásokon alapul. A könyvtárosok hatékonyan bántak a nyomtatott kiadványokkal, a számítástechnikai szakemberek között viszont jelentős különbségek vannak aszerint, hogy mennyire ismerik az információforrásokat.

Hogyan javítható ki a könyvtárosok és a számítástechnikai szakemberek újdonságkövetési stratégiája? A legfontosabb, hogy már diákkorukban meg kell velük ismertetni a különböző információforrásokat: a formális és informális kiadványokat, a számítógépes információszolgáltatás módjait, az elektronikus folyóiratokat, a levelező rendszereket és a személyes információátadást, ezek tartalmát és jelentőségét. Be kell vonni a tananyagba ezek használatát, hogy a leendő könyvtárosok megértsék, milyen tényezők befolyásolják az információs technika követésének sikerességét. A megelégedettséget nyújtó információkeresési stratégia továbbfejlesztésének felelőssége azonban nem az oktatóra, hanem a gyakorló szakemberekre, például az információszolgáltatók szakembereire hárul.

/KLOBAS, J. E.: Finding out about developments in information technology: a comparison of the information-seeking behaviour of librarians and computing professionals. = Proceedings (of) Online Information 91 Conference, 10-12 December 1991, London, England; Learned Information, Oxford and New Jersey, 1991./

(Válasz György)

Az Európai Szabadalmi Hivatal és szabadalmi információs politikája

A Japánnal és az USA-val folytatott műszaki információcserét illetően Európa helyzetét erősíti az a szabadalmi információs politika, amelynek alapját az

Európai Szabadalmi Szervezet Adminisztratív Tanácsa még 1988-ban vetette meg, és amely az egyes országok szabadalmi hivatalai és az európai

Szabadalmi Hivatal (European Patent Organisation = EPO) között új együttműködési lehetőségeket tár fel a szabadalmi információ terjesztésében.

1990-ben a hivatal új információs termékekkel jelentkezett, és megteremtette az ezek elsajátításához szükséges szervezeti struktúrákat.

EURÓPAI SZABADALMI INFORMÁCIÓS POLITIKA

E politika célja az európai közönség, és különösen a kis- és közepes vállalatok információellátásának javítása. Az információt a szerződő államok szabadalmi hivatalai és a nem profitérdekelt könyvtárak terjesztik, mindazonáltal figyelmet fordítanak arra, hogy a kereskedelmi versenyviszonyokat ne torzítsák.

Feladatmegosztás

Az országon belüli információterjesztésben fontos szerepük van a nemzeti szabadalmi hivataloknak. Az adatgyűjtő EPO adatbázist épít, és információs termékeket állít elő. Az információkhoz a világszerte fellelhető partnereivel kötött cseremegállapodásai révén jut hozzá. Online szolgáltatásait egyéni felhasználók nem vehetik igénybe.

Árpolitika és feltételek

A hivatal a nem kereskedelmi felhasználóknak más árakat számít fel, mint a kereskedelmieknek. Kizárólagos megállapodásokat nem köt. Előfeltétele a kölcsönösség: azok az országok, amelyek nem engednek hasonló mértékű hozzáférést saját információikhoz az európai felhasználóknak, nem élvezhetik ennek a konstrukciónak az előnyeit.

Megvalósítás

A szabadalmi információs politika megvalósításával kapcsolatban az EPO és a tagországok között lefolytatott megbeszélések után az Adminisztratív Tanács 12 projektet és 80 millió DEM felhasználást hagyott jóvá a kiinduló öt éves időszakra.

A legfontosabb projektek:

- ▶ a tagországok szabadalmi dokumentumainak (közvetett bejelentések) képmás formátumú rögzítése;
- ▶ az európai és a nemzeti szabadalmi bejelentések kivonatainak angol fordítása;
- ▶ az európai szabadalmi bejelentések kivonatainak fordítása bizonyos nyelvekre;
- ▶ európai és nemzeti szabadalmak jogi státusz adatbázisa;
- ▶ publikálások új adathordozón, különösen CD-ROM-on;
- ▶ hozzáférés az EPO saját hostjához, az "EPOQUE"-hoz (a nemzeti hivatalok számára);
- ▶ a nemzeti hivatalok ellátása olyan hardverrel, amellyel használni tudják az EPOQUE szolgáltatásait;
- ▶ képzés;

▶ a szabadalmi információ termékek terjedésének elősegítése a különböző felhasználói csoportok körében.

Az EPO publikációs megtakarításai segítik a szabadalmi információs politika megvalósítását, és módot adnak néhány ország támogatására a megfelelő műszaki eszközök megszerzéséhez. A szerződő államok köre 1992-ben Portugáliával bővült.

CD-ROM TERMÉKEK

CD-ROM optikai lemezek

A papír alakú szabadalmidokumentum-gyűjtemények nagy költségeinek megtérülése végett a hivatal 1989 óta CD-ROM-on is publikálja ezeket a bejelentéseket (pl. a közzétett európai szabadalmi bejelentések papírgyűjteményének éves előfizetési díja 300 000 DEM).

SPACE-EP lemezek

Az európai A dokumentumok közül egy-egy SPACE-EP lemezre kb. 800 bejelentés (mintegy 10 000 oldalnak megfelelő) képmása kerül rá. A lemezekről az eredetivel egyező minőségű másolatot lehet kapni. Egy kritériumnak vagy több kritérium kombinációjának alapján kutatható a rendszer, amely 13 bibliográfiai adatot tartalmaz (köztük a dokumentum azonosító számát, a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás – NSZO – jelzeteit, a bejelentő és feltaláló nevét, és három nyelven a találmány címét). Az engedélyezett európai szabadalmakat az EP-B sorozatban adják ki az A dokumentumokhoz hasonlóan. Itt azonban az igénypontok háromnyelvű szövege is kutatható lesz. Mindehhez elegendő egy IBM-kompatibilis PC, CD-ROM meghajtó, képernyő és nyomtató. Hetente egy lemezt adnak ki.

SPACE-WORLD lemezek

Ezek a lemezek a közzétett nemzetközi szabadalmi, ún. PCT-bejelentések képmásolatait tartalmazzák. Közvetlenül lehet átkapcsolni az SPACE-EP és az SPACE-WORLD között, a közös szoftvernek, a PATSOFT-nak köszönhetően.

SPACE-FIRST lemezek

A lemezek az európai és a PCT-bejelentések címlapjainak képmásait tartalmazzák, és alapvetően a könyvtárak, valamint a kis- és közepes vállalatok számára készülnek, gyors, hatékony visszakeresést biztosítva. 1990-ben 6 lemezen 60 ezer európai és 17 ezer PCT-bejelentés címlapjainak képmásait publikálták.

SPACE-ACCESS

A lemezek az 1978 óta tett összes európai szabadalmi bejelentés bibliográfiai adatain kívül olyan hivatkozást is tartalmaznak, amelyből megtudható,

hogyan a keresett dokumentum teljes szövege melyik ESPACE-EP lemezen található. Az újabb lemezek negyedévenként jelennek meg, és angol nyelvű kivonatokat is tartalmaznak majd.

Nemzeti ESPACE-sorozatok

Az ESPACE-EP mintájára CD-ROM-on is tervezik kibocsátani szabadalmi dokumentumaikat Ausztria, Németország, Spanyolország és a Benelux államok szabadalmi hivatalai, később pedig várható a svéd, dán, olasz és svájci, majd a kelet-európai lemezek megjelenése. Az angol hivatal máris publikálja optikai lemezeit. A keresőszoftverek a PATSOFT-hoz hasonlóak, ami megkönnyíti a nemzeti ESPACE-lemezek használatát.

További fejlesztések

Előkészületben van az összes európai szabadalmi bejelentés és megadott európai szabadalom jogi státusát felölelő, BULLETIN elnevezésű CD-ROM sorozat, és a különféle jogi szövegeket tartalmazó LEGAL-lemezek sorozata. (1992-ben ezek már piacra kerültek. – A lekt.)

SZERVEZETI STRUKTÚRÁK

Az EPO 1990-ben felállított Szabadalmi Információs Főigazgatósága magába olvasztotta a bécsi INPADOC Nemzetközi Szabadalmi Dokumentációs Központot, és a főigazgatóság is Bécsbe költözött.

Szabadalmi Információs Főigazgatóság

Az EPO elnökének alárendelt főigazgatóság új projektek kezdeményezéséért és az EPO teljes kiadási tevékenységéért felelős.

EPO-INPADOC

Az EPO támogatásával folytatódik az INPADOC-termékek kibocsátása, összhangban az európai információs politikával, az adatbázis-létrehozás költségeinek csökkentése mellett.

EPO-INPADOC szolgáltatások

Numerikus adatbázis (NDB). Közvetíteli és lajstromszámok alapján tesz lehetővé keresést.

Szabadalmi család szolgálat és INPADOC numerikus jegyzék (PFS/INL). Módot ad annak felderítésére, hogy egy adott bejelentés vagy szabadalom mely országokban létezik (ezek képezik a szabadalomcsaládot), illetve hogy mely országokban nincs egy találmány oltalom alatt.

Szabadalmi osztályozási szolgálat (PCS). A kb. 60 ezer jelzetből álló NSZO alapján rendezett jegyzékek egy-egy témában a technika állásának felderítéséhez adnak segítséget.

Szabadalmi bejelentői szolgálat (PAS). A versenytársak kutatási tevékenysége és fejlesztési trendje kísérhető figyelemmel e szolgálat segítségével.

Szabadalmi bejelentői szolgálat a prioritások szerint (PAP). Ellenőrizhető általa a szabadalomcsaládok, mert a jegyzék a bejelentőkön túl a prioritási dátumok szerint is rendezve van.

Szabadalmak feltalálói szolgálata (PIS). Segítségével egy-egy feltaláló tevékenysége kísérhető figyelemmel.

Szabadalmi regiszter szolgálat és jogállás szolgálat (PRS). Ennek révén kideríthető, hogy pl. hatályos-e egy megadott szabadalom, amelynek ismeretében a szabadalmak egy része (a megszüntek) bárki által licenrdj fizetése nélkül használható.

INPADOC Patent Gazette (IPG). 50-nél több hivatal szabadalmi dokumentumairól informál a hetenként megjelenő IPG a dokumentumszámok, az NSZO, a bejelentők és feltalálók neve szerinti csoportosításban.

A fenti kiadványok mellett az EPO-INPADOC teljesít szabadalomcsalád és jogi státus figyelést, valamint eseti szabadalmi információs megrendeléseket.

Az EPO-INPADOC-on keresztül elérhető az ún. CAPRI-rendszer (lajstromszámok 1920-ig visszamenőleg az NSZO szerinti rendben).

Adatbázisok online elérése

A szabadalmi család szolgálat és a szabadalmi jogállás szolgálat elérhető online az INPADOC-tól vagy egyes hostoktól.

Képzés és információcsere

A szemináriumok résztvevői gyakorlati képzést kapnak az egyes szolgáltatások használatát illetően. Az EPO-szolgálatok vonzerejét nagyban fokozta az INPADOC beolvasztása.

* * *

Az EPO új szabadalmi információs politikája arra ösztönzi a kis és közepes iparvállalatokat, kutatóközpontokat, egyetemeket, hogy nagyobb mértékben éljenek a szabadalmi információval, és ezáltal Európa a műszaki információcserében egyenrangú partnerévé válik az USA-nak és Japánnak.

/GIROUD, G.: The European Patent Office and its patent information policy. = The Electronic Library, 9. köt. 6. sz. 1991. p. 329–332.)

(Kincses István)